

Петро Бойко

ПЕРЕСЕЛЕННЯ КОРСИКАНЦІВ 1782-1784 РОКІВ ЯК ЕПІЗОД З КОЛОНІЗАЦІЇ СТЕПОВОГО КРАЮ

Стаття присвячена одному з епізодів зовнішньої колонізації Степової України, а саме переселенню колоністів з південної Європи. У статті в короткому вигляді подана історіографія дослідження даного питання. На основі раніше не використаних джерел робиться спроба реконструювати події переселення іноземців та їх взаємозв'язок з місцевим населенням.

Ключові слова: колонізація, корсиканці, Степова Україна, запорозька спадщина.

У заселенні Степової України можна визначити як внутрішню, так і зовнішню колонізацію. Перша включає в себе народну та державну: переселення селян з Лівобережної (перш за все з Полтавщини та Чернігівщини), Правобережної України та з центральних губерній Російської імперії. Зовнішня колонізація включає в себе переміщення іноземців як добровільне, так і примусове, як це відбувалося з полоненими під час війн. На відміну від народної колонізації зовнішня колонізація має набагато більшу джерельну базу. Адже кожен етап переселення фіксувався від наказу про прийом переселенців та вербування, завершуючи оселенням на певній території, складанням іменних списків прибулих¹ та їхнім контролем. Практична необхідність існування контор іноземних переселенців², на яких лягала функція контролю та допомоги чужинцям, призвела до появи широкого масиву документів, дані яких дозволяють реконструювати поетапно процес переселення та освоєння колоністів. Треба зауважити, що наразі залишається мало дослідженим процес взаємодії італійських переселенців з місцевим населенням, передусім це пов'язано з браком даного виду джерел та невідомою долею прибульців. Нововиявлені документи місцевих канцелярій дають змогу реконструювати ці процеси.

Намагання російського уряду якнайшвидше закріпитися в регіоні та знайти противагу місцевому населенню призвело до активної колонізаційної політики Степового краю. Враховуючи крайню зацікавленість у переселенцях, уряд робив усе, щоб якомога більше людей переселилось, щоб мати собі опору у новоосвоєному регіоні. Влада не цуралася навіть такого роду заселення земель, як оселення на них військовополонених³ та арештантів⁴.

Історія іноземної колонізації має велику представницьку історіографію, адже активна колонізаційна політика, зовнішня та внутрішньополітична діяльність Катерини II на теренах Степової України не могла не викликати зацікавленості суспільства. Разом з тим дії уряду були досить неоднозначно сприйняті громадськістю. Ще наприкінці XVIII – початку XIX століття з'являються описи діяльності князя Г. Потьомкіна та Катерини II. Так, у 1797-1800 роках у гамбурзькому журналі «Мінерва» був опублікований життєпис князя Г. Потьомкіна Георга Гельбига, який певний час був секретарем саксонського посольства в Росії. Г. Потьомкіна змальовано як нездатного адміністратора, який у величезній кількості отримував від імператриці подарунки та винагороди. Успіхи колонізаційної політики генерал-губернатора, продемонстровані громадськості під час подорожі Катерини II до Таврії, представлені автором вмілою

© Бойко Петро Анатолійович – аспірант Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України.

виставою⁵. Водночас, з'являються праці, які змальовують діяльність імператриці та її сподвижників винятково з позитивного боку. Яскравим прикладом даного напрямку є праця П. Сумарокова «Риси Катерини Великої». У цій роботі Г. Потьомкін постає як талановитий адміністратор та політик, який без особливих ускладнень вирішував важливі питання зовнішньої політики, колонізації південного краю, будівництва міст та Чорноморського флоту⁶. Діяльність імператриці щодо освоєння нових земель імперії зображується як благодать до цих територій та народів, але в той же час знаходимо свідчення про руйнування будь-яких місцевих особливостей, які відрізняються від загальноімперських⁷. Схожу оцінку діяльності Г. Потьомкіна маємо також у праці С. Богуша-Сестренцевича⁸, для якого весь талант князя полягав у розумінні потреб і бажань місцевого населення та вмінню поєднати їх з бажаннями російської держави.

З актуалізацією регіональної історії починається новий етап досліджень з урахуванням впливу місцевих чинників на процеси колонізації краю. Разом з тим зберігається традиція бачення всіх процесів крізь призму діяльності історичних осіб. Значну увагу розвитку Степового краю, а також і переселенню іноземців приділив у своїх працях А. Скальковський. Автору вдалося окреслити процес переселення колоністів з південної Європи, а також поділити їх на окремі соціальні групи⁹.

Робота Г. Писаревського «Из истории иностранной колонизации в России в XVIII в.»¹⁰ якісно відрізняється від попередніх наукових розвідок. Уперше переселення колоністів з південної Європи було винесено в окреме дослідження, разом з тим воно базується на великому масиві джерел, які вперше були введені в науковий обіг. Г. Писаревський детально розглянув процес переселення іноземців та виділив чинники, які цей процес викликали. А також заслуговує окремої уваги висвітлення автором питання вирішення проблем з законними підставами на вивід населення з південної Європи. Ґрунтовне дослідження дослідника та використання ним великого масиву джерел і цитування в своїх працях наказів щодо переселення призвело до того, що надалі науковці, котрі цікавилися цим періодом, так чи інакше використовували студию Г. Писаревського¹¹. О. Дружиніна в роботі «Северное Причерноморье в 1775-1800 гг.» проблему невдалого переселення колоністів та створення аграрних поселень висвітлює під новим кутом. Визначивши головним критерієм соціальне походження, авторка наголошує на «декласованості елементів», які давно втратили зв'язок з селом¹². Дж. Леві в свою чергу, аналізуючи соціальну структуру переселенців, робить висновок, що вони були кваліфікованими робітниками, а намагання уряду зробити їх аграрними колоністами призвело до бунтів і втеч¹³. К. Бацак італійській еміграції в Україні присвятив дисертаційне дослідження¹⁴ та окремі роботи¹⁵, в яких істотно розширив коло архівних джерел та дослідив італійську історіографію з даної проблематики. Процес переселення іноземних колоністів з південної Європи на територію Херсонщини активно досліджується і сьогодні на краєзнавчому рівні¹⁶.

Доволі цікавим аспектом колонізації Степової України кінця XVIII ст. є сюжет, пов'язаний з переселенням сюди іноземців з південної Європи, який зафіксовано у великій архівній справі (загалом на 273 аркуші) фонду №16 («Внутреннее управление») Російського державного архіву давніх актів.¹⁷ Ця історія розпочалася в 1782 році у місті Ліворно, де був організований загін колоністів, сформований «морським генеральним комісаром» графом Дмитром Моченіго¹⁸, який збирав охочих до переселення. Більшість серед них становили ремісники різного походження (корсиканці, німці, іспанці, шведи, французи та інші).

Перевезти колоністів до Херсона мала російська ескадра, яка саме зимувала в Ліворно¹⁹. Залучили також торговельні кораблі купця Михайла Фалєєва, які в той час курсували між Марселем та Херсоном²⁰. У флорентійських газетах вийшло офіційне повідомлення про те, що набираються групи охочих до переселення на херсонські землі. З 19 грудня 1782 року було дозволено записувати в поселенці корсиканців та греків, а також представників споріднених до них за віросповіданням та мовою «народів». Таким чином заборонялося переселятися євреям, які на той час активно записувалися в списки колоністів. Це дало змогу долучитися до лав колоністів німцям, іспанцям, шведам, слов'янам.

Свою згоду на переселення спочатку висловило багато охочих, адже з осені 1782 року до весни 1783 року (тобто до запланованого відплиття до Російської імперії) їх утримували на кошти, які були виділені графу Моченіго. Майбутнім колоністам покривали видатки на помешкання, провіант та одяг. Зрозуміло, що з наближенням дати відправки на поселення більшість людей мали наміри дезертирувати, й тільки за допомогою військової підтримки тосканського герцога та виставленій охороні вдалося зменшити кількість дезертирів та доправити колоністів на корабель. З іншого боку, проти набору колоністів на території Корсики виступив французький уряд, який поставив поза законом вербувальників та закликав усіх майбутніх колоністів одуматися через те, що «слишком хороша известна судьба тех, кто соблазняется словами русских министров и эмисаров. Большая часть обречена погибать в пустынях, предоставленная корыстолюбиво начальников колоний, которые дают только самую ничтожную часть, чего императрица назначила для их водворения». Всього було споряджено 5 кораблів з колоністами, два з яких – «Олександр Великий» та «Борисфен» – належали Михайлу Фалєєву.

Саме останній 5-ій експедиції судилося стати трагічною. Вже з початку виникла плутанина між графом Моченіго та вербувальником Десковичем, який нібито наобіцяв колоністам більше, ніж треба. Як наслідок, колоністи, довідавшись про реальні пільги, покинули корабель і лише додатково виданими грошами вдалося їх повернути. Перша частина подорожі виявилася більш-менш успішною, але, обігнувши Балкани, корабель потрапив у негоду та був змушений кинути якір біля турецького острова Тендос. На біду команди один колоніст-втікач з Російської імперії пустив плітку, що колоністам у Росії дуже туго живеться. Це стало останньою іскрою. Спалахнув заколот. Бунтівники вбили капітана корабля лейтенанта Власова і частину команди, а потім вирішили прямувати до Алжиру. Але лоцману вдалося посадити корабель на мілину й утекти, після чого заколотників схопила турецька військова команда. Згодом, завдяки втручанням посланця Булгакова, колоністів удалося повернути. Частина з них оголосила себе турецькими підданими і навіть потурчилася. Капітаном корабля було оголошено російського підданого Томаса Рейна, англійця за походженням, який не раз возив рабів до Америки. Той запропонував для більшої вірогідності закувати колоністів у кайдани, на що отримав згоду. Тож до Російської імперії переселенці прибули в кайданах. При цьому до кінцевого пункту дісталася на третину менше, ніж виїхало з Корсики: частина померла через хвороби та погане харчування, деякого ж стратили за бунт. При прибутті переселенці перебували в карантині²¹, а ті, хто безпосередньо брали участь у бунті, під вартою²². З-під варти двом арештантам вдалося втекти, ще одного взяв на поруки херсонський шинкар Йосиф Бенедітто і вже від останнього цей арештант втік. Командир колоністів Макузі через хворобу був переведений в форштадт на лікування і звідти втік, але його вдалося знайти²³.

Згідно з наказом Новоросійської губернської канцелярії, прибулим виділяли землю під заселення з розрахунку «на каждый двор состоящий из четырех душ по шести-десяти десятинам с полною выгодою и с присвоением к той земли лесных мест и сенокосов». Показово, що за тим же документом було наказано: «Славянской провинциальной канцелярии приказать по запорожским зимовникам собрать потребное число плугов и волов по количеству посева, и на столько же земли настоящею осенью изорать, и за то вспахивание жителям произвести сходным из губернии суммам заплатить»²⁴. Можна тільки уявити, які настрої викликали такі впровадження керівництва у місцевого населення. Тим паче, що на когось лягала повинність забезпечити колоністів реманентом та тягловою худобою, а для когось починалися суперечки щодо земельних питань.

Показовий випадок стосувався зимівника «Плоскоголового», розташованого в балці Корсунській. За планом 9 вересня 1781 року, який був розроблений сержантом Петром Полозовим, саме на цей зимівник припадає територія, яка була відведена майбутнім поселенцям. Це вже не кажучи про сінокоси, рибальські угіддя та ліси, якими після переселення розпоряджатися мали право переселенці – шведи та корсиканці. У червні 1783 року в колонії оселилося вже 38 сімей корсиканців (235 душ). Але,

звертаючи увагу на соціальний склад переселенців, не викликає подив той факт, що вже через місяць почалися втечі, адже тільки невелика частка прибулих була земле-робами. Так, вже станом на 6 липня 1783 року, в колонії залишилося лише 4 сім'ї (21 чол.)²⁵ Більшість втікачів вдалося спіймати і силою повернути в колонію. Покарання через втечу були розповсюдженим явищем, поселенців піддавали фізичним тортурам прилюдно²⁶, як це сталося з турками. Також під заборонаю була агітація проти пере-селення. Такий випадок ми зустрічаємо під час переселення греків з Криму²⁷. Хоча в той самий час маємо ордер Г. Потьомкіна на дозвіл португальцю Йосифу Пьеру, який прибув як італійський колоніст на фрегаті «Борисфен» і участі у бунті не приймав²⁸. Цей документ цікавий не тільки тим, що національність колоніста була умовною, але й тим, що в списках такого колоніста не значиться або він прибув не на «Борисфені»²⁹.

Через рік проживання в одному поселенні між корсиканськими та шведськими колоністами³⁰ почали назрівати конфлікти. На думку бригадира Синельникова, головна причина напруги полягала в тому, що корсиканці мали набагато більше пільг. Наприклад, вони мали останні на 10 років, тоді як шведські поселяни лише на 4 роки³¹. Шведи вимагали відмежувати їхні землі в колонії. Цікавим є факт, що всього за рік до того, а саме 25 серпня 1783 року, був виданий наказ землеміру підпоручику Іванову поділити землі між шведами та корсиканцями, але переселенці відмовилися від того й забажали жити в одному поселенні. Колоністи, які повинні були жити разом з шведськими прибульцями, масово втікали. Так, в рапорті бригадира Синельникова від 6 січня 1784 року до Г. Потьомкіна вказується, що втікачі, добираючись до р. Буг, крадуть човни і спускаються до Криму, шукаючи там можливості, аби втекти за кордон³². 26 січня 1784 року Г. О. Потьомкін наказував губернатору Т. І. Тутолміну³³ вирішити питання «достойного поселення» колоністів. Як наслідок, серед них було проведено ревізію з метою з'ясувати структуру занять чужоземців, а також побажання щодо майбутнього місця проживання. У підсумку ремісники здебільшого обрали Кременчук, землеробів перевели до Павлограда. Частина колоністів отримала паспорти та можливість вступити на службу. В Павлограді було заведено економію, де було поселено 84 сім'ї (130 душ чоловічої статі)³⁴, серед них підлікаря, учню підлікаря та священику виділено жалування³⁵. Крім того, беручи за основу маніфест Катерини II від 22 липня 1763 року, губернська канцелярія брала на себе зобов'язання надати колоністам худобу, посівний матеріал та продовольство³⁶. На місці ж вони отримали право користуватися казенними будівлями та церквою, яку ще не освятили³⁷. На 13 березня 1786 року в фортеці під караулом перебувало ще 17 в'язнів, визнаних винними в бунті на «Борисфені», не рахуючи 7, які померли під вартою. Двом вдалося втекти, ще шістьох залишили в Севастополі, ще чотирьох відпущено на поруки, але вони також втекли³⁸.

Не менш цікава доля команди «Борисфена». Під час бунту на кораблі лоцман грек Павел Петров Дисименос, перерізавши мотузку руля, посадив корабель на мілину, тим самим врятувавши його. Таким обманом вдалося зберегти корабель, адже за задумками бунтарів корабель з товаром прем'єр-майора Фалеева повинні були продати в Алжирі³⁹. За такий вчинок Дисименос за наказом Булгакова повинен отримати нагороду від імператриці в Санкт-Петербурзі⁴⁰, натомість, дочекавши обіцяної нагороди два місяці, поїхав в Одесу ні з чим. Отримавши від Г. Потьомкіна обіцянку про відмежування йому під Судаком двох виноградних садків, відправився туди. Але, як виявилось, в документах обіцянку не зафіксували. До того ж у виноградних садів були вже власники. Зрозумівши хибність цього шляху отримання нагороди, він звертається до Безбородька, який обіцяє допомогти. 22 листопада 1786 року було піднесено прошення Безбородьком до Катерини II з приводу нагороди Дисименсу, але ніякого наказу імператорської особи ми не знаходимо, хоча час подачі цього проше-ня був досить зручний. Адже Катерина II повинна була в 1787 році відвідати Крим. Остання знайдена нами заява з копією Дисименса з приводу винагороди датована 16 лютом 1799 року, коли місце на престолі вже займав Павло I. У заяві йдеться про те, що Дисименс не має засобів до існування і просить надати йому обіцяну вина-городу. До заяви була прикріплена копія атестата, видана надзвичайним послом при

Оттоманській Порті Булгаковим, де йдеться про те, що останній повинен отримати винагороду⁴¹. У відповіді на заяву позначено, що підпоручику Павлу Дисименсу, який просив у государя імператора за службу свою винагороду, «соизволения не последовало»⁴².

Загалом же спроба переселити колоністів з південної Європи виявилася невдалою, головною причиною чого став хибний підхід до відбору та невиконання обіцянок. З іншого боку, бачимо, що російська влада намагалася вирішити проблеми колоністів коштом колишніх запорожців. Ті мусили заготовляти фураж та реманент для майбутніх колоністів⁴³.

Нижче наводимо уривки зі справи «О колонистах поселенных в Екатеринославской губернии...» з фонду №16 РДАДА, котрі містять багато цікавої інформації про їхній соціальний, професійний і демографічний склад.

Ведомость сколько на корабле Борисфен колонистов, пассажиров и флотских служителей						
		Какого пола		Пассажиров отправленных в Царьград	умерших	колонистов пассажир и флотских служителей
		мужеска	женска			
Колонистов	итальянцев	148	32		2	180
	Славян	11				11
	Греков	8				8
	Мальтийцев	3				3
	немцев	3	1			4
	шведов	6				6
	французов	1	1			2
	гишпанцев	2				2
	Итого	182	34		2	216
Пасса-жиров	Итальянцев			3	1	
	Немцев	3		1	1	1
	греков	4		2		6

РДАДА, ф.16, стр.692, л.182

Список находящимся здесь колонистам					
Чис-ло	Звание имен	Сколько от роду лет		Ктокакие майстерства илу художества знает	Кто куда по-желает
		Му-жеска	жен-ска		
Колонисты					
	Іосифь Пеліон	17		слуга	Пашпорт
	Іосифь Росси	22		повар	Пашпорт
	Жена ево Розета		23		
	Дочь их Терезія		1		
	Паскваль Гланцы	30		сапожник	Пашпорт
	Франциск Томазини	27		земледелец	В Кременчуг
	Михайла Мерони	23		парикмахер	В Кременчуг
	Жена ево Марія Терезі		21		
	Франциск Тора	20			Пашпорт
	Савери Вера	42		переплетчик	В Кременчуг
	Льяжи Росси	22		слуга	В Кременчуг
	Салвадер Рафаили	22		слесарь	Пашпорт
	Лоренц Негріи	24		макароншик	В Кременчуг
	Іван Демарки	21		конфетчик	В Кременчуг
	Доменик Фентацо	38		земледелец	В Павлоград
	Андрей Галли	23		земледелец	Пашпорт
	Жена ево Луція		17		

	Винченцо Франческа	36		каменщик	Пашпорт
	Павел Теста	35		шляпошник	В Кречучуг
	Николай Добрынис	35		матрос	Пашпорт
	Доменик Кафасо	30		земледець	Пашпорт
	Жена ево Марія		25		
	Иаков Наварини	25		каменщик	Пашпорт
	Антон Муція	20		каретник	Пашпорт
	Марко Повани	25		портной	Пашпорт
	Симон Мидрак	30		солдат	В кременчуг
	Иван Касана	33		земледелец	Пашпорт
	Брат ево Секондо Касана	15			
	Иван Перити	38		сапожник	Пашпорт
	Лунци Отана	20			В Кременчуг
	Вдова				
	Терези Каціоти		24		Пашпорт
	Каро Фераро	38		священик	Пашпорт
	Еварит Бернина	20		портной	В Кременчуг
	Венеціанто Пацы	22		Ткач шелковой матеріи	В Кременчуг
	Иван Масса	51		земледелец	В Павлоград
	Карл Петрито	20		Типографщик и ткач	В Кременчуг
	Жена ево Бенедета		20		В Кременчуг
	Бенедикт Перуци	21		столяр	Пашпорт
	Жена ево Роза		24		Пашпорт
	Иван Фезари	22		конфетчик	Пашпорт
	Іосиф Патрон	10		сирота	В Кременчуг
	Роза Гаслер		36		Пашпорт
	Сын ее Никола	4			Пашпорт
	Дочь ее Антонета		5		Пашпорт
	Чузепе Буцодино	21		земледелец	Пашпорт
	Августин Анцџли	50		Столяр	В Кременчуг
	Фридриг Галли	24		столяр	В Кременчуг
	Вдова Роза Палумбо			ткать	В Кременчуг
	Сын ее Луижи Бжуванос	1			В Кременчуг
	Іосиф Синекко	15		пастух	В Кременчуг
	Петр Муцо	11		слуга	Пашпорт
	Іосиф Тей	50		Шляпошник	В Кременчуг
	Жена ево Бенедета		52		
	Сын их Антон Тей	14			
	Винсанцо Санто	24		земледелец	В Павлоград
	Петр Белтрашо	23		порукмахер	пашпорт
	Иван Линстром	30		пивовар	Пашпорт
	Франциск Картей	40		цветошник	Пашпорт
	Иван Матис	29		кузнец	Пашпорт
	Францеск Валеріан	19		земледелец	В Павлоград
	Францеско Гуичи	21		земледелец	Пашпорт
	Іосиф Томатис	25		Красильщик	Пашпорт
	Фердинанд Лаугери	34		Ткач суконщик	Пашпорт
	Михайла Маїола	20		хлебник	Пашпорт
	Петр Лена	30		трепальщик	В Кременчуг
	Ісиф Грацына	20		земледелец	В Павлоград
	Антон Пацьоти	19		слуга	Пашпорт
	Иван Триполи	25		студент	Пашпорт
	Христофор Грасини	17		слуга	Пашпорт

	Сироты:				
	Францеско Маріото	12			В Кременчуг
	брат ево Францеско Маріото	9			В Кременчуг
	Францеско Ферарани	18		слуга	Пашпорт
	Антон Акореи	27		Сапожник	Пашпорт
	Федели Мори	28		столяр	Пашпорт
	Михайло Бута	36		ткач	В Кременчуг
	Їосиф Баралбди	20		Портной	Пашпорт
	Григорій Поліарск	58		Купец	Пашпорт
	Дочь ево Дзузекина		18		Пашпорт
	Гузек Сузи	22		слуга	Пашпорт
	Иван Менголо	20		кучер	В Кременчуг
	Лука Гризо	30		слуга	Пашпорт
	Їосиф Вакари	58		Ткач бархата	В Кременчуг
	Лоренцо Анцелети	24		слуга	Пашпорт
	Теодор Атанаси	22		Матроз	Пашпорт
	Люиза Каллет	32		земледелец	В Кременчуг
	Андрей Граустек	31		Матроз	Пашпорт
	Їосиф Псаили	40		Парусный ткач	Пашпорт
	Францек Чуфеть	18		парикмакер	
	Іяков Сабуні	40		фонарщик	Пашпорт
	Жена ево Катерина		33		
	Сыновья их				
	Дедемія	11			
	Джованы	9			
	Франциско	5			
	Константино	1			
	Дочь их Викторія		19		
	Павел Станович	23		Слуга	Пашпорт
	Іосиф Билич	23		кирпичник	Пашпорт
	Дмитрій Миноли	32		Матроз	Пашпорт
	Їосиф Фридериги	27		Повар и слуга	Пашпорт
	Гаспор Родели	19		Столяр	В Кременчуг
	Вдова Катерина Арцези		32		Пашпорт
	Вениціанцо Сартарласи	46		Портной	Пашпорт
	Жена ево Агата		28		Пашпорт
	Сін их Доменико	1			Пашпорт
	Леонардо Путыни	19		Женской портной	Пашпорт
	Вениціанцо Делморо	25		Слуга	Пашпорт
	Филипо Федрианели	20		земледелец	Пашпорт
	Антон Санглер	16		Стекольщик	Пашпорт
	Антон Мурганти	20		Слуга	Пашпорт
	Францек Пуцо	45			В Кременчуг
	Жена ево Магдалина		38	Ткач бархата	В Кременчуг
	Дочь их Марія		8		В Кременчуг
	Анжел Вакари	32			В Кременчуг
	Жена ево Тереза		29	Ткач бархата	В Кременчуг
	Сін их Джузеле	1			В Кременчуг
	Андрей Тонели	29		Кожевник	Пашпорт
	Карл Біанки	18		Портной	Пашпорт [211]
	Иван Венеты	16		Слуга	Пашпорт
	Іяков Харанби	18		Портной	Пашпорт
	Доменик Фоскарели	28		Рыбак	Пашпорт
	Иван Дмитріо	18		Слуга	Пашпорт

	Николай Марадинской	20		Матроз	Пашпорт
	Николай Яни	30		земледелец	Пашпорт

РДАДА, ф.16, спр.692, 210-211зв

1. Российский государственный архив древних актов (далі – РГАДА), ф. 16, оп. 1, спр. 693, част. 3. Арк. 119 – 119 зв.
2. Державний архів Дніпропетровської області. Ф.134 Катеринославська контора іноземних поселенців Півдня Росії, 988 од.зб.
3. Российская национальная библиотека, ОР ф. 609, оп. 1, д. 218. Арк. 15
4. РГАДА, ф. 16, д. 797, л.174-174об.
5. Гельбиг Г. Русские ибраники / Перевод и примечания В.А.Бильбасова. – Берлин: Изд-ие Ф.Готтгейнера, 1900. – 534 с.
6. Сумароков П.И. Черты Екатерины Великой. – СПб.: Типография департамента народного просвещения, 1819. – С.219.
7. Сумароков П.И. Черты Екатерины Великой. – СПб.: Типография департамента народного просвещения, 1819. – С.64.
8. Богуш-Сестренцевич. История о Таврии. – Спб.: Печатано в типографии Шнора, 1806. – Т.1. – 208 с.
9. Скальковский А. Хронологическое обозрение истории Новороссийского края. 1730-1823.: Ч.1. – Одесса, 1836. – С.146-147, 160-161.
10. Писаревский Г.Г. Из истории иностранной колонизации в России в XVIII в. (по неизданным архивным документам). – М., 1909. – С.227-261.
11. Шишмарев В.Ф. Романские поселения на юге России: Научное наследие /. – Л.: Наука, 1975. – 244 с. – (Труды Архива Академии Наук СССР; Вып. 26).
12. Дружинина Е.И. Северное Причерноморье в 1775-1800 гг.– М.: Изд-во Академии наук СССР, 1959. – С.159-160.
13. Леви Дж. Экономические отношения с Россией в проектах пьемонтского правительства (конец XVIII в.) // Франко-русские экономические связи (La Russie et l'Europe XVI-XX siècles).– Москва–Париж, 1970. – С.263-264.
14. Італійська еміграція в Україні: джерела та шляхи формування, міжнародні зв'язки (80-ті роки XVIII– перша третина XIX ст.). Автореф. дис... канд. іст. наук: 07.00.02 / К.Ю. Бацак; НАН України. Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М.С.Грушевського. – К., 1999. – 22 с.
15. Бацак. К. Італійська еміграція в Україні наприкінці XVIII –у першій третині XIX століття. Витоки Формування. Діяльність. – К.: Знання України, 2004. – 300 с.
16. Сергій Гейко. Пригоди італійців на Херсонщині // Еженедельник 2000 №11 (406) 14 – 20 марта 2008 г. с.5 Нариси з історії Бериславщини. Випуск 3. 2001 р.
17. РГАДАЮ, ф.16, д 692, л.161-219.
18. Писаревский Г.Г. Из истории иностранной колонизации в России в XVIII в. (по неизданным архивным документам). – М., 1909. – С.227-261.
19. Там само. – С.228.
20. РГАДА, ф.16, спр. 692, Арк. 179.
21. Бильбасов В.А. Катерина II и В.В.Каховский. 1791–1793 // Бильбасов В.А. Исторические монографии. СПб.: Типография И.Н.Скорородова, 1901. –Т.3. –С. 458-459.
22. РГАДА, ф.16, спр. 692. Арк. 197.
23. Там само.– Арк. 203.
24. Державний архів Херсонської області (далі – ДАХО) Ф.14., оп.1, спр 84. Арк.3.
25. РГАДА, ф.16 , спр.692. Арк. 195.
26. Соколов А.П. Бригадир Михаил Леонтьевич Фалеев //«Именованъ – город Николаев». Историко-краеведческий выпуск. – Николаев, 1989.– С.184.
27. РГАДА, ф. 16, спр. 588. ч.5. Арк. 256–258 зв.
28. Распоряжения (ордера) светлейшего князя Потемкина Таврического прави-

телю Таврической области В.В.Каховскому за 1784 и 1785 гг. // ЗООИД. —Одесса, 1889. —Т.XV . —С.673.

29. РГАДА, ф.16, спр. 692. Арк. 210-211зв.

30. Багалея Д.И. Колонизация Новороссийского края первые шаги его по пути культуры. — К.1889 — С. 90-91.

31. РГАДА, ф.16, спр.692. Арк. 226.

32. Там само, — Арк. 226 зв.

33. Там само. — Арк. 199.

34. Дружинина Е.И. Северное Причерноморье в 1775-1800 гг.— М.: Изд-во Академии наук СССР, 1959. — С.155.

35. РГАДА, ф.16, спр.692. Арк. 193.

36. Там само. — Арк. 193 зв.

37. Там само. — Арк. 199 зв.

38. Там само. — Арк. 204.

39. Там само. — Арк. 184.

40. ДАХО, Ф.14. Спр. 383. Арк. 3.

41. Там само. — Арк. 4.

42. Там само. — Арк. 6

43. ДАХО, Ф.14. Оп.1. Спр. 84. Арк.3.

Данная статья посвящена одному из эпизодов внешней колонизации Степной Украины, а именно переселению колонистов из южной Европы. В статье в коротком виде подана историография исследования данного вопроса. На основе ранее не введенных в научный оборот источников, делается попытка реконструировать переселение иностранцев и их взаимоотношения с местным населением.

Ключевые слова: колонизация, корсиканцы, Степная Украина, запорожское наследие.

This article dedicated to one of the episodes of foreign colonization Steppe of Ukraine, namely resettlement colonists from southern Europe. On article in the short form filed historiography study of this question. Based on the previously introduced into scientific circulation sources, attempts to reconstruct the events of the relocation of foreigners and their relationship with the local population.

Keywords: colonization, Corsicans, Steppe Ukraine, Zaporozhe heritage.

